

Rodríguez N., García J., Copete J.L. (red.). 2013. El Mosquitero Ibérico. Grupo Ibérico de Anillamiento, León.

Zaledwie dwa stwierdzenia świstunki iberyjskiej *Phylloscopus ibericus* w Polsce powodują, że gatunek ten jest większości polskich obserwatorów ptaków zupełnie nieznaną, pomijając tych, którzy mieli szczęście zapoznać się z nim na łęgowskich. Ten jeszcze niedawno słabo znany takson uzyskał status gatunkowy niedawno, wcześniej posiadając rangę podgatunku. Z racji hybrydyzacji z pierwiosnikiem *Ph. collybita* na skraju swojego niewielkiego zasięgu łęgowego (Płw. Iberyjski i lokalnie pn.-zach. Afryka), świstunka iberyjska jest gatunkiem trudnym do identyfikacji terenowej. Głównym problemem jest tu konieczność wzięcia pod uwagę przy oznaczaniu mieszańców międzygatunkowych, niekiedy łudząco podobnych do „czystych” osobników. Zaledwie kilkanaście większych artykułów naukowych, faunistycznych i identyfikacyjnych, opublikowanych w różnych czasopismach składa się na wiedzę dotyczącą gatunku, począwszy od rozmieszczenia, przez elementy biologii łęgowej, hybrydyzację, po problemy identyfikacyjne. Przygotowana i wydana w 2013 roku przez grupę hiszpańskich ornitologów książka ma pełnić rolę kompendium informacji o świstunce iberyjskiej, chociaż w rzeczywistości jej treść wykracza poza tytuł – zawiera ona bowiem również prace dotyczące innych podgatunków (taksonów) z grupy pierwiosnków.

Na książkę składa się 13 rozdziałów, będących w zasadzie osobnymi artykułami (w tym dwa o charakterze notatek). Znajdziemy tu po pierwsze przedruk artykułu Larsa Svenssona z 2001 roku (oryginalnie opublikowany w periodyku Bull. Brit. Orn. Club, w omawianej książce przetłumaczony na jęz. hiszpański), w którym autor omówił kwestie statusu taksonomicznego, rozmieszczenia i zaproponował dość skomplikowaną metodę identyfikacji świstunki iberyjskiej opartą na pomiarach wielu cech u schwytanych ptaków (długość skrzydła, odległości poszczególnych lotek od szczytu skrzydła i od siebie, długość dzioba i ogona), zwanej skrótowo MCV (od angielskiego Multiple Character Value). Kolejne artykuły to m. in. przegląd dotychczasowego stanu wiedzy o świstunce iberyjskiej z perspektywy nieco ewolucyjnej (J. Pérez-Tris) oraz prace omawiające obecne rozmieszczenie i preferencje siedliskowe gatunku w Hiszpanii i Portugalii (N. Rodríguez et al. i G. Elias). Dwa rozdziały poświęcono identyfikacji świstunki iberyjskiej na podstawie biometrii, przy czym dotyczą one wyłącznie ptaków schwytanych, a tematem wiodącym jest ponownie kwestia odróżniania ich od pierwiosnika (A. Onrubia et al., A. Monteagudo et al.). Na tym tle ciekawiej prezentują się prace szerzej omawiające gniazdowanie, migracje i pierzenie gatunku (pierwszym autorem obu prac jest A. Onrubia). Polskim akcentem (a jakże!) jest notatka o pierwiosniku z nietypowym, podobnym do *Ph. ibericus* śpiewem, której autorami są piszący te słowa i R. Bobrek. Z mojego punktu widzenia najciekawsze są dwa artykuły: jeden omawiający rozpoznawanie różnych podgatunków pierwiosnika (J.L. Copete i F. Lopéz) i drugi, autorstwa zespołu rosyjskiego (I.M. Marova et al.), dotyczący hybrydyzacji *Ph. collybita abietinus* i *Ph. c. tristis* w Rosji. Ten drugi tekst chce tu skrótowo przybliżyć, głównie dlatego, że w kraju regularnie pojawiają się szaro-białe lub brązowawe pierwiosniki bez koloru żółtego lub z jego nikłą ilością, pochodzące ze

wschodniej Europy, co częstokroć prowadzi do problemów identyfikacyjnych. Praca jest obszerna (12 stron) i bogato ilustrowana zdjęciami, sonogramami i wykresami, a mapa prezentująca rozmieszczenie powierzchni badawczych od Archangielska, przez strefy umiarkowane europejskiej Rosji po jej część syberyjską, przedstawia się imponująco. Autorzy używali w swoich badaniach cech biometrycznych (chwytając pierwiosnki) i śpiewu (nagrywając terytorialne samce) oraz cech genetycznych, sekwencjonując fragment genu cytochromu b. Wyniki są dość jednoznaczne: strefa kontaktu między *abietinus* i *tristis* przebiega od płw. Kanin na północnym-zachodzie do południowych obrzeży Uralu na południowym-wschodzie. W tym dość szerokim pasie występują ptaki o cechach obu form, niejednokrotnie śpiewające piosenkami „mieszanymi”. Porównując ptaki z „czystych” form *abietinus* i *tristis* autorzy konkludują, że najlepszą cechą odróżniającą te dwa taksony jest obecność żółci na spodzie ciała (pierz i brzuch) u *abietinus*. Nie jest to może zbyt odkrywcze zważywszy, że cechy te – wraz z innymi – są znane od wielu lat (patrz przewodniki Svenssona do identyfikacji europejskich wróblowatych). To właśnie z tej strefy kontaktu między *tristis* i *abietinus* pochodzą pierwiosnki nazywane „*fulvescens*”, które są bardzo zmienne, ale zazwyczaj fenotypowo pośrednie (np. bardzo zbliżone do formy *tristis*, ale z nikiłymi żółtymi smugami na piersi). W dalszej części artykułu autorzy szczegółowo omawiają wokalizację obu form i ptaków ze strefy kontaktu, śpiewających śpiewami mieszanymi, proponując przy tym indeks mający służyć ilościowemu opisowi piosenek.

Zasadniczym mankamentem tego wydawnictwa jako całości jest fakt, że poza dwoma artykułami, wszystkie pozostałe są w jęz. hiszpańskim. Do pewnego stopnia fakt ten jest zrozumiały, mając na względzie „ojczyznę” gatunku, o którym książka traktuje, lecz z pewnością znacznie ogranicza on grono potencjalnych odbiorców. Mimo to sądzę, że każdy zainteresowany biologią szeroko rozumianych pierwiosnków, a szczególnie świstunki iberyjskiej, powinien mieć ją na półce (cena 15 Euro jest dość zachęcająca, książkę dystrybuuje <http://www.weboryx.com>).

Grzegorz Neubauer